

SİYASAL BİLİMİN NİTELİĞİ VE ALANI (*)

YAZAN :

Prof. J. W. GARNER

ÇEVİREN :

Asst. M. Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU

I. TERMİNOLOJİ

Terim Eksikliği. — Siyasal bilimin, doğal bilimlerden farklı olarak tam ve genellikle benimsenmiş terimlerden yoksun bulunması, onun özeliğini meydana getirir. «Devlet,» «hükûmet,» «siyaset,» «idare,» «millet,» «milliyet,» «hürriyet,» «demokrasi,» «oligarşi,» «halk,» gibi, ya da bunları andıran diğer terimlerin birçoğu çeşitli anlamlarda kullanılır ve herkese ayrı bir anlam ifade ederler. Çoğu zaman bu kavramların hem teknik ve bilimsel hem de popüler bir anlam taşıdıkları görülür. Her birisi ötekinden farklı bir kavram olmakla beraber aralarında kullanış yönünden bir ayrım gözetilmemektedir. Ne yazık ki bu da, çoğu zaman kişiyi karışıklığa ve yanlış anlamaya sürüklemektedir, oysaki doğal (tabii) bilimler edebiyatında kullanılan terminoloji daha açık ve kesindir; (1) insan, o bilim alanında böyle durumlarla karşılaşmamaktadır. **Sheldon Amos**, kullanılan bazı terimlerin çift anlam taşımaları kullanmaya elverişli ya da elverişsiz bulunmaları yüzünden, bu kavramların yazarlar ve hatipler tarafından geçici veya

(*) Bu yazı Prof. Garner'in adı geçen şu eserinden alınmıştır : Prof. James Wilford GARNER, *Political Science And Government*, American Book Company, 1932, pp. 1-14.

(1) Jellinek, hiçbir bilimin siyasal bilim kadar iyi bir terminolojiye ihtiyaç duymadığını ileri sürmüştür, «*Recht des modernen Staates*», p. 129. Ayrıca Willoughby'nin, «*The Fundamental Concepts of Public Law*», p. 19, Bryce, «*Modern Democracies*», «Vol. I, p. 15, ve Fairlie'nin, «*Politics and Science*», *The Scientific Monthly*, Vol. XVIII, p. 33 ile karşılaştırmız. Başkan Lowell'in siyaset bilimi hakkında söylemiş olduğu şu sözlerle de karşılaştırmız: «Siyaset bilimi, modern bir bilimin asli şartından yoksun bulunmaktadır, deyimleri okumuş insanlarca bile anlaşılabilir değildir». *Amer. Pol. Sc. Rev.*, Vol. IV, p. I.

özel bir çıkara hizmet yâhutta belirli bir tezi desteklemek amacıyla türlü kılıklara sokulduklarına işâret etmektedir (2).

Siyâset ve Siyasal Bilim Terimleri. — Yukarda siyasal bilim terminolojisinin belirsizliği (müphemiyeti) hakkında söylenenler, özellikle **Politika** teriminin (bu terim Yunanca **Polis** ve **Politeia** kelimelerinden gelmektedir) kullanılışında kendisini açık bir şekilde göstermektedir. Bu kavram sözlüklerde ve ders kitaplarında hem san'at hem de bilim olarak tanımlanmış (târif) ve yazarlarca her iki anlamda da kullanılmıştır (3). Terimin böyle çift anlamda kullanılmasına karşı ileri sürülen itirazı, ya bu terimin anlamını kamu siyasasının yürütülmesi etkinliklerine (faaliyet) ya da daha geniş bir anlamda kamu işlerinin bilfiil idaresine ilişkin bütün etkinliklere özgü kılmakla ve **Siyasal Bilim** terimini de devlet olgusu (fenomen) ile ilgili bilginin tümünü açıklayan bir kavrama inhisar ettirmekle, ortadan kaldırmak mümkündür. Özenli (ihtimamlı) yazarlar, ki bunlar arasında en göze çarpanları Alman yazarlarıdır, genellikle bu farkı görmüşlerdir. Alman yazarları, bir yana **Politik**, **Staatspraxis** ve **Staatskunst**, öbür yana da **Staatswissenschaft** ve **Staatslehre** terimlerini koyarak, bunları yekdiğerinden ayırmışlardır. Bunun için **Bluntschli**, «Devlet Kuramı (Teorisi)» (4) adlı eserinde, «Politika, bilimden çok bir san'attır ve devletin pratik güdüm ve yönetimiyle ilgilenir; oysaki **Siyasal Bilim** (Staatswissenschaft), devletin temelleri, niteliği, biçimleri ya da belirtileri (tezhürleri) ve gelişimiyle uğraşır.» (5). Öteki yazarlar, örneğin İnfil-

(2) «The Science of Politics», p. 2.

(3) GILCHRIST (Principles of Political Science, p. 2) adlı eserinde haklı olarak, «Siyâset terimi Yunanca orijinal anlamında kullanıldığı zaman itiraza yol açmamaktadır, ancak bu terime modern uygulamada yeni bir anlam verilerek faydasız bir bilimsel terim haline getirilmiştir» diyor.

(4) Sahife 1, 3.

(5) Bununla beraber, birçok Alman, İngiliz ve Amerikan yazarları Siyaset (politics) terimini Siyasal bilim (Political Science) teriminden üstün tutmaktadırlar. Örneğin: JELLİNEK, HOLTZENDORFF, TREITSCHKE, WAITZ, ve SIDGWICK. Siyâsetin san'at ya da bilim olarak ayrımı için BLUNTSCHLI'nin, (Lehre vom modernen Staat, Vol. III, pp. 1.6) adlı eserinin «Politik» başlığına bakınız, HOLTZENDORFF, «Principien der Politik», «2-3 üncü bölümleri, Von MOHL, «Encyklopadie der Staatswissenschaften», p. 543, TREITSCHKE, «Politics» (Dugdale ve Torben de Billie'nin İngilizce çevirilerinde, 1916), Giriş Bölümü, JELLİNEK, op. cit., p. 13, ve REHM-

tere'de Bryce ve Seeley, Amerika'da Burgess ve Willoughby, bu ayrımı görmüşler ve eserlerinde devletin kökeni (menşei), niteliği, örgütü (teşkilâtı) ve alanı ile uğraşırken **Siyâset** (Politics) yerine **Siyasal Bilim** (Political Science) deyimini kullanmışlardır.

Kuramsal ve Eylemli Siyâset Terimleri. — Devlet olayının incelenmesi hususunun tam bir bilim olduğunu kabul etmekte açıkça duraksama (tereddüt) geçiren bazı yazarlar **Siyasal Bilim** terimine bu yüzden şüphe ile bakarlarsa da yukarıda değinilen (temas) kuramsal (nazarî) ve eylemli (amelî) siyâset ayrımının doğruluğunu inkâr etmemektedirler. Kuramsal terimi, devletin etkinliklerine ya da amaçlarını gerçekleştiren araçlara değinmeksizin, onun temel özelliklerinden söz edilmek istendiği zaman kullanılmaktadır. Öbür terim (eylemli-amelî terimi) etkin devletten söz edildiği zaman kullanılır yani devlet dinamik bir kurum olarak gözönünde tutulur (6). Böylece devletin kökeni, niteliği, ayrıtları (vasıf) ve ereklerine ilişkin herşey, siyasal örgüt ve idare de kuramsal siyâset anlamına girer. Buna karşılık hükümet işlerinin fiili idareye ilişkin yanı, eylemli siyâset alanının içindedir. Bununla beraber bugün yazarların çoğu, **kuramsal siyâset** yerine **Siyasal bilim** terimini, ve **eylemli siyâset** yerine ise yalın (basit) bir terimi, **Siyâseti-Politikayı**-tercih ediyorlar. Bir kısım yazarlar (7) **Siyasal bilim** terimini, öbürleri de Almanların **Staatslehre** deyimine benzeyen **devlet kuramı** (teorisi) terimini kullanıyorlar, çünkü bir yazarın da belirttiği gibi «bu terim araştırma alanının geniş niteliğini da-

in, «Allgemeine Staatslehre», pp. 9-10. WILLOUGHBY (The Fundamental Concepts of Public Law, p. 7) adlı eserinde siyâsetin bilim ve san'at olarak ayrımını yapmıştır. Willoughby, siyasal bilim siyasal kurumların gerçek tanımını (târif) ve türünü araştırır ve onları doğuran ve yöneten güçleri kesinlikle belirlemeye (tâyine) çalışır. Oysaki siyâset san'atı, siyasal kurumların verimli işleyebilmeleri için gerekli bulunan ilkelerin saptanmasını (tesbitini) kendine amaç edinmiştir. GOODNOW, «Politics ve Administration» başlıklı eserinde Siyâset - Politika terimini tekil (singular) şekilde kullanmıştır. Bu terim devletin iradesine ilişkin etkinliklerini göstermek, onu, karşıtı olan ve devlet iradesinin icrası anlamına gelen idare (administration) sözcüğünden ayırmak için kullanılmıştır.

(6) Kuramsal ve eylemli siyâset arasındaki ayrımı, Jellinek, Holtzendorff, Janet, Cornewall Lewis, Alexander Bain, Sir Frederick Pollock, ve diğerleri farketmişlerdir.

(7) Örneğin, AMOS, BAGEHOT, ve POLLOCK.

ha güzel açıklamakta» ve aynı zamanda «politika bir bilim midir yoksa felsefemi midir gibi, ince ve karışık bir tartışmaya girişmek zorunluluğunu da ortadan kaldırmaktadır» (8). Ama, bütün itirazlara rağmen **siyasal bilim** terimi (Staatswissenschaft, science politique, scienza politica) seçkin yazarlar ve düşünürlerce daha çok devletin sistematik incelenmesinden elde edilen bilgiler yığınına açıklamak için kullanılmaktadır. Buna karşılık **politika** teriminin anlamı, devlet işlerinin fiili güdüm ve yönetimine (sevk-idare) ilişkin iş ya da etkinliğe hasredilmektedir (9).

Siyasal Bilimler. — Tek kavram olarak «Siyasal bilim» terimine olaylara uymadığı iddiasıyla itiraz edilmiştir. Çünkü devletle uğraşan bilim bir değil, fakat birden fazladır ve birbirleriyle ilişkileri bulunan bu bilimlerden her birisi devletin belirli bir yanı ile ilgilirlir. Onun için denilmiştir ki, bu kadar çeşitlilik gösteren ve çok karışık bir örgüte sahip bulunan modern devlet, değişik görüş açılarından incelenmeye elverişlidir. Devletin her aşamasına ya da yönüne ilişkin bilgilerin bütünü, ötekilerden apayrı, kendisine özgü bir tarih ve doğma meydana getirmiştir. Her birinin olgusu (fenomeni) özel bir araştırmayı gerektirecek kadar kabarık ve karışık bir durumdadır. Bunun için onları ayrı kategorilerde toplamak ve farklı bilimler olarak ele almak eğilimi vardır (10). **Siyasal bilim-**

(8) McKECHNIE bu terimin faydasını savunur. Yazar, siyasal bilim teriminin kullanılmasını eleştirir (tenkid eder); ona göre, bu terim çoğu zaman yalnız bir tarafın amaçlarını gerçekleştirmek için girişilmiş bir inceleme izlenimini (intibasını) bırakır, kendisi adına gerçeği araştıran güçlü bir çaba gibi gözükmez. McKechnie, Siyaset bilimi (Science of politics) terimini de aynı derecede yersiz bulur, çünkü «bilim» terimi nesnelere (objects) uygulanan mantıklı ve kesin araştırma yöntemleri (method) ve deneyleriyle ilgilidir, oysaki Siyaset (politika) sözcüğü, salt (absolute) ve evrensel gerçeğin ilkelerinden çok, bir devletin değişken ve geçici işleriyle işbirliği yapmaktadır. «The State and the Individual», pp. 28 - 30.

(9) Siyasal bilimde teknik terimlerin kullanılması hakkında bkz. LEWIS, «Methods of observation and Reasoning in politics», Vol. I, ch. 4.

(10) Karşılaştırınız, DUNNING, «Political Theories, Ancient and Medieval» p. XXI, GIDDINGS, «Principles of Sociology», ch. 2, ve GILCHRIST, «Principles of Political Science», p. I. Adı geçen son yazar burada ele aldığımız bilimin gerçekte bağımsız birtakım bilimler şeklinde geliştiğini ve bunları birbirinden kesin sınır çizgileriyle ayırmanın imkânsız olduğunu belirtmiştir. GIDDINGS, «eğer olgular» (fenomenler) aynı kategoriye ait olursa, o zaman tek bilimin konusuna girerler; ama olguların sayısı o kadar çok ve karışıktır ki, hiç-

ler şeklinde çoğul bir ifade tarzı, olaylara daha uygun düştüğü gerekçesiyle yazarların birçoğu tarafından, özellikle «sciences morales et politiques» deyimini kullanan Fransız yazarlarınca tercih olunmaktadır (11).

Daha sonra ortaya atılan görüşe göre, siyasal bilimin devletin bütün yönleri ya da ilişkileriyle uğraşması gerekmez; siyasal bilim devletin belirli bir fenomeni ya da çeşitli fenomenlerinden herhangi bir tanesiyle sürekli ya da geçici doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilgilenen bir bilimdir. Şu halde, devletin ne kadar yönü ya da belirtisi varsa, o kadar siyasal bilim mevcuttur denebilir. Bu anlamda, sosyoloji, siyasal ekonomi, kamu maliyesi, kamu hukuku, diploması, anayasa hukuku da, siyasal bilim olarak adlandırılabilir, çünkü hepsi devlete ait bir nev'i fenomenle aslı ya da arızî bir şekilde meşgul olmaktadır (12). Tekil şeklin (siyasal bilimler yerine siyasal bilim deyiminin), olaylara daha uygun düştüğü savında (iddiasında) bulunanlar, yukarda adları geçen bilimlerin bağımsız siyasal bilimler olmaktan çok, aynı düzeyde (seviyede) sosyal bilimler olduklarını ileri sürmektedirler. Bu görüşü tutan bir yazar diyor ki, «devletin gözönüne getirilebilecek çeşitli bağıntı-

bir araştırmacı bunların hepsiyle uğraşamaz, bunları birçok özel bilim dalları aralarında paylaşırlar». op. cit. p. 31. Yazar, devlet fenomeninin incelenmesi meselesinde de aynı şeyin vuku bulduğunu ileri sürmektedir. Bunun gibi DUNNING de «siyasal bilimin sözde dalları o kadar kabuklarından sıyrılmış ve yayılmışlardır ki, her birisinin tarih ve doğması ancak özel bir işlem ya da tutumla anlaşılabilir» demektedir. op. cit., p. XX.

- (11) Karşılaştığımız, Du SABLON, «L'Unité de la Science» (1919). Çoğul (plural) terimini savunanlar arasında Von MOHL HOLTZENDORFF, LEWIS, DUNNING, ve GIDDINGS'in adlarından söz edilebilir. Von MOHL, «Geschichte und Litteratur der Staatswissenschaften», 1885. Vol. I p. 126, adlı eserinde siyasal bilimleri şöyle bölümlemiştir: (1) Genel siyasal kuram (Allgemeine Staatslehre); (2) Dogmatik siyasal bilimler, bunun içine Kamu Hukuku, Siyasal Etik ve Siyaset San'atı (Staatskunst) girer, Siyaset San'atının içine de Diploması, İdare vb. girmektedir; (3) Tarihi Siyasal Bilimler, bu da Anayasa Tarihi ile İstatistiği içine alır.
- (12) Hattâ GIDDINGS felsefeyi de «Siyasal Bilimler»den sayar. op. cit., p. 27. Ayrıca onun şu yıllıktaki makalesine bakınız: «Province of Political and Social Science, Vol. I, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. I, p. 66. Bazı İskoç Üniversitelerinde bugün felsefe profesörleri aynı zamanda siyasal bilim profesörlüğü de yapmaktadırlar.

ları tali bölümlere ayrılarak ele alınabilir, ama onların bağıntı ve amaçlarının birbirine pek yakın olması, bunların ayrı bilimler arasına sokulmalarını haklı kılar» (13). Bu iki görüşün ayrı ayrı faydaları üzerinde yargıya varmaksızın, siyasal bilimin dar anlamını, yani yalnız devlet olgusuyla (fenomeniyle) ilgilenen bilimi, onun devlet hayatının belirli yanlarıyla meşgûl olan sosyoloji, tarih, ekonomi ve diğerleri gibi bütün bilimleri de kapsayan geniş anlamından ayırt ederek her iki şeklin de haklı gösterilebileceğini söylemek, daha doğru bir ifade olur. Birinci anlamda kullanıldığı zaman tekil, ikinci anlamda ise çoğul şekil doğru sayılabilir (14).

II. TANIM VE ALAN

Ünlü Yazarların Görüşleri. — Bir Romalı hukukçu bütün tanımların (târiflerin) tehlikeli olduklarını, çünkü hiçbir vakit yeter derecede kapsayıcı olmadıklarını ve hemen daima olaylara aykırı düştüklerini söylemişti. Bu gözlemdeki gerçek, hem siyasal bilimin genel önermelerine (proposition) hem de özel hukuka uymaktadır. Bununla beraber, tanınmış bir siyasal bilim yazarının aşağıdaki sözleri de aynı derecede bir gerçektir: «Bilimsel araştırmanın bütün dallarında bellibaşlı terimlerin açık ve kesin tanımlarına ulaşabilmek önemli bir başarıdır» (15). Ünlü İsviçreli bilgin BLUNTSCHELI siyasal bilimi (Staatswissenschaft), «devletle uğraşan, devletin temel şartlarını, niteliğini, türlü belirtilerini ve gelişimini ele alan» (16) bir bilim diye tanımlamıştır. Alman yazarı GAREIS,

-
- (13) Munroe SMITH, «The Domain of Political Science», Political Science Quarterly, Vol. I, p. 5. Tekil terimini üstün tutanlar arasında BURGESS, JELLINEK, LIEBER, SIDGWICK, SEELEY ve WILLOUGHBY'nin adlarından söz edilebilir.
- (14) JELLINEK'e bkz. (Op. cit., pp. 5-6). JELLINEK, kelimenin geniş anlamında devlet bilimiyle, yine kelimenin dar anlamında devlet bilimleri arasında bir ayrımın yapılması zorunluluğuna değinmektedir. Ayrıca bkz. Von MAYR (Begriff und Gliederung der Staatswissenschaft).
- (15) SIDGWICK, «Elements of Politics», p. 19. Ayrıca karşılaştırmız BAIN, «Deductive and Inductive Logic», p. 547, ve REHM, «Allgemeine Staatslehre», p. 1.
- (16) «Allgemeine Staatslehre», yazarın «Lehre vom Modernen Staat», adlı eserinin 1 inci cildinin 16 ncı sahifesindedir. Ayrıca karşılaştırmız HOLTZENDORFF, «Principien der Politik», p. 10.

«siyasal bilim devleti bir iktidar kurumu (machtwesen) olarak bütün ilişkileri, etnik önemi, ekonomik sorunları (meseleleri), hayat şartları, malî yönü, ereği (gayesi), vb. ile mütalâa eder, » (17) demiştir. Avrupalı kamu hukukçularının en güçlülerinden biri olan JELLINEK, kuramsal (theoretische Staatswissenschaft oder Staatslehre) ve eylemli (angewandte oder praktische Staatswissenschaft) siyasal bilimi yekdiğerinden ayırmaktadır. JELLINEK, kuramsal siyasal bilimi, Genel Devlet Teorisi (Allgemeine Staatslehre) özel ya da belirli devlet teorisi (besonders Staatslehre) diye tekrar ikiye böler. Birincinin amacı temel ilkelerin incelenmesidir. Genel Devlet Kuramı, bizzat devleti ve onu meydana getiren öğeleri (unsurları) araştırır; belirli bir devlet olgusunu değil, fakat devleti içinde belirlediği bütün tarihî-sosyal yanlarıyla ele alır. Dahası var, devletin bu çift niteliği yani hem bir sosyal olgu (fenomen) hem de hukuki bir kurum (müessese) özelliğini taşıması, bu sefer Sosyal Devlet Öğretisi (doktrini) - Soziale Staatslehre - ile Anayasa Hukuku Kuramı (Staatsrechtslehre) arasında bir başka ayrıma temel teşkil eder. Sosyal Devlet Öğretisi herşeyden önce devleti bir toplumsal örgüt (teşkilât olarak ele alır, yani ortak amaçlar için örgütlenmiş bireyler (fertler) topluluğunu inceler, ikincisi (Anayasa hukuku) devletle bir kamu hukuku kavramı, bir hukukî varlık ya da olay olarak ilgilenir (18).

Ünlü Fransız yazarı Paul JANET, kısa bir tanımla siyasal bilimi, «devletin temelleri ve hükümet ilkeleriyle uğraşan sosyal bilimin bir bölümü» (19) şeklinde mütalâa etmektedir. SEELEY'e göre, «tıpkı siyasal ekonominin servetle, biyolojinin hayatla, cebirin sayılarla, geometrinin uzay ve hacimle uğraştıkları gibi, siyasal bilim de devlet olgusuyla uğraşır, onu inceler» (20). SEELEY, antik çağlardaki devletlerden birçoğunun site devletleri olduklarını ve es-

(17) «Allgemeine Staatslehre», MAROUARSEN'in «Handbuch des Öffentlichen Rechts», Vol. I, p. 1, adlı eserinde.

(18) Op. cit., pp. 9-13.

(19) BLOCK'un «Dictionnaire de la Politique», Vil. II, p. 577, adlı sözlüğünde «Politique» kelimesine bakınız.

(20) «Introduction to Political Science», pp. 18-37. Siyasal bilimi devlet denen örgütle uğraşan bir bilim olarak yalın bir şekilde tanımlayan GOODNOW'la karşılaştırınız. GOODNOW, siyasal bilim için «hem etkin (dinamik) hem de durgun (statik) devletin bilimidir» diyor. Bkz. Proceedings of the American Political Science Association, Vol. I, p. 37.

ki siyasal bilimin de millî devlet hakkındaki bilgilerden pek öteye geçemediğini ileri sürmüş ve bu gerçek Aristo'nun **Siyâset - Politika** - üzerine yazdığı eserde de açıklanmıştı. Esasen, Aristo'nun bu eserinin konusuna, yalnız site devletleri gibi **Politea**'lar girmekte idi. Öte yandan, isabetle belirtildiği veçhile modern siyasal bilim, millî ülke devletinin bilimidir ve dünya devletinin bilimi olma yolundadır. Prof. BURGESS'e göre, ülke genişlemesinin, temsili hükûmetin ve millî birliğin doğurduğu modern zorunluluklar, siyasal bilimi yalnız özgürlüğün (hürriyetin) bilimi değil, fakat egemenliğin de bilimi yapmıştır» (21).

Uzlaştırıcı Görüşler. — Yukarıda aktarılan (iktibas) görüşlerin hepsinin bir temel noktada, tam uzlaşma halinde oldukları görülür. Şöyle ki, türlü yönleri ve ilişkilerinde devlet olgusu (fenomeni), aileden, boydan (kabileden), ulusdan ve bütün özel dernek ya da topluluklardan, onlarla ilişkilerini kesmeden ayrılır ve siyasal bilimin konusunu meydana getirir. Kısaca, siyasal bilim devletle başlar ve onunla sona erer. Genellikle siyasal bilimin temel sorunları arasına, önce, devletin köken (menşe) ve niteliğinin incelenmesi, sonra, siyasal kurumların niteliklerinin, geçmişlerinin ve biçimlerinin araştırılması, ve en son olarak da, bunlardan elden geldiği kadar siyasal gelişim ve oluşum kurallarının çıkarılması gibi, konular girer (22). Evrim süreci (tekâmül vetiresi) içinde yeni siyasal durumların belirmesiyle yeni sorunlar doğabilir, fakat sıkı bir çözümleme (tahlil) yapılırsa bunların siyasal bilimin ana

(21) «Relation of Political Science to History», Report of the American Historical Association (1896), Vol. I, p. 206. Başka görüş için, yani özgürlüğün (hürriyetin) siyasal bilimin «başlıca konusu» olduğu hakkında bkz, LIEBER, «Civil Liberty and Self-Government», p. 44, ayrıca aynı yazarın, «Political Ethics», Vol. I, bk. II, ch. 13. WILLOUGHBY (Fundamental Concepts of Public Law, p. 3) adlı eserinde, siyasal bilimin amacının siyasal olayları araştırmak ve bu olayları aralarındaki mantıkî ve nedensel (illî) ilişkilere bakarak sistematik bir düzene koymak» olduğunu söyler. Yazar sözlerine devamla «bu olaylar, onları doğuran ya da belirliyen (tâyin eden) fonksiyonel etkinliklerin, hem nesnel (objective) olgularını hem de öznel (subjective) güçlerini içine alır» diyor.

(22) JELLİNEK, «Siyasal bilimin görevi, kamusal iktidarların (Public powers) temel ilişkilerini araştırmak, bunların hangi koşullar (şartlar) altında ortaya çıktıklarını, amaçlarını, etkilerini gözden geçirmek ve devleti iç (dahili) niteliği bakımından incelemektir» diyor. «Recht des modernen Staates», pp. 9-10.

sorunlarından çok, eylemli siyâsetin sorunları oldukları görülecektir (23).

Siyasal Felsefe. — Siyasal bilimle (Staatswissenschaft) siyasal kuram ya da siyasal felsefe (Staatslehre, Staatsphilosophie) arasındaki ayrıntıyı genellikle devlet üzerinde daha sistematik olarak duran yazarlar gözlemlemişlerdir. Ancak bunları birbirinden ayıracak sınır çizgilerinin kesinlikle çizilmesi olanaksız (imkânsız) değilse de, güçtür. Siyasal felsefenin, temel ilkelerin kuramsal ya da speculative yönleri, gereçlerin (material) ana özellikleri ve siyasal bilimin ele almak zorunda bulunduğu olgularla uğraştığı söylenmiştir. Siyasal felsefe, siyasal düşüncenin gelişmesini inceler ve siyasal otoritenin köklerini araştırır, çözüleme, bölümlenme (tasnif) yoluyla devletin ana nitelikleri üzerinde yargılara varır ve böylece gerçek bir siyasal bilime zemin hazırlar. Siyasal felsefe, özelden çok genel niteliklerle ilgilenir ve hangilerinin geçici ya da önemsiz, hangilerinin daha önemli nitelikler olduklarını bulmaya

(23) *Siyaseti - Politikayı* - hem bir san'at hem de bir bilim olarak mütalâa eden TREITSCHKE, Siyasal Bilim hakkında şunları söylüyor: «Önce, siyasal bilimin amacı yeryüzündeki mevcut devletleri ele alarak, bunlardan temel devlet fikrini tayin etmek olmalıdır. Siyasal bilimin ikinci amacı, tarih açısından halkın neyi seçtiğini ne yarattığını ve siyasal hayatta neye ve nasıl eriştiğini, incelemektir. Siyasal bilimin üçüncü amacı ise, bu araçların yardımıyla tarihi kuralları ve törel (ahlâki) buyrukları (imperatives) saptamaktır (tesbit). «Politics», (DUGDALE ve Torben de BILLE'nin İngilizce çevirilerinden, Vol. I, P, XXXII). Ayrıca bkz, WILLOUGHBY, «The Nature of the State», p. 382. WILLOUGHBY, «genellikle siyasal bilimin uğraşmak zorunda olduğu üç büyük konudan sözedilebilir: Devlet, hükümet, hukuk» diyor. «Political Science as a University Study», Sewanee Review, July 1906, p. 258. SIDGWICK, siyasal bilimin sorunlarını iki genel bölüme ayırmaktadır: Devletin örgütüne ve Devletin fonksiyonlarına ilişkin olanlar. «Elements of Politics», p. 12. Prof. FAIRLIE (Politics and Science adlı makalesinde, bkz, Scientific Monthly, Vol. XVIII, p. 23) Siyasal bilim, «hükümet ve hukuk şeklinde örgütlenmiş devlet adı verilen kurumda yaşayan insanlarla meşgul olur. Siyasal bilim devletlerin örgüt ve etkinliklerini, bu siyasal örgüt ve etkinliklerin temellerindeki ilke ve idealleri de kapsar. Siyasal bilim, siyasal otoritenin ferdi özgürlüğe uygunluğunu, idare edilenler arasındaki ilişkileri ve bunlarla devletin ilişkilerini de gözden geçirir. Ayrıca Siyasal bilim, iktidarın devlet organları arasında dağılışı ve milletlerarası hayatın sorunlarıyla da uğraşır» diyor.

çalışır (24). Yine denilmiştir ki, siyasal bilim bize siyasal kurumların niteliği ve somut (müşahhas) biçimleri hakkında mantıkî bir düşüncenin ürünü olan bilgiler verir, buna karşılık siyasal felsefe, bunların altında yatan aslı ilkelerin temellerini araştırır (25). Birkaç yazar da başlıca **teleolojiye** dayanan bir ayırım yaparak, siyasal bilim olması lâzım gelen devletin durumuyla, siyasal felsefe ise olan devletle ilgilenir, demişlerdir (26). Fakat bu ayırım genellikle tutulmamıştır.

III. BİR SİYASAL BİLİMİN VARLIĞINDAN SÖZ EDİLEBİLİR Mİ ?

Olumsuz (Menfi) Görüş. — Buraya kadar, ona özgü (hâs) koşullar (şartlar) altında devlet olgusunun incelenmesi probleminin bir bilim sayılabileceği kabul olunmuştu. Bununla beraber, bu varsayımına karşı itirazlar yükselmiştir. Devlete ilişkin konunun zenginliği ve karmaşıklığı - (ki uyanık bir düşünür bunun için, «öyle zengin ve çeşitli bir malzemeler bütünü ki, öteden beri siyasal bilim bu servetin ağırlığı altında ezilmektedir» diyor) hesaba katılarak, ona bilimsel araştırma yöntemlerini (method) tıpatıp uygulamanın mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Siyasal olguların belirsiz, değişken bir özellik taşıdıkları, kezâ düzenden ve süreklilikten

-
- (24) WILLOUGHBY, «Political Philosophy», South Atlantic Quarterly, Vol. V, p. 161, ayrıca aynı yazarın şu makalesine bkz, «The Value of Political Philosophy», Political Science Quarterly, March 1900, ve yine yazarın «Fundamental Concepts of Public Law», p. 8, adlı eserine bakınız. Ayrıca bkz. DUNNING, «Ancient and Medieval Political Theories», p. XVII. REHM'in «Allgemeine Staatslehre» adlı eserinde Staatslehre ve Staatswissenschaft arasındaki fark üzerinde durulmuş ve açıklanmıştır. SCHMIDT'in, «Grundzüge der Praktischen Politik», pp. 1-3, adlı eserinde de bu kavramlara değinilmiştir. GILCHRIST (Principles of Political Science, p. 4) siyasal felsefenin bir bakıma siyasal bilimden önce geldiğini ileri sürüyor, «çünkü siyasal felsefenin ana varsayımları (assumptions) siyasal bilimin temellerini teşkil eder» diyor.
- (25) Bu noktada HUXLEY'in bilimle-felsefe arasındaki ayrımını karşılaştırınız. «Object and Scope of Philosophy», (Essays, Vol. VI, p. 57).
- (26) Bu SIDGWICK'in ayrımıdır. Yazarın «Elements of Politics», p. 7 adlı eserine bakınız. Fakat bu görüş, SIDGWICK'in daha önceki bir görüşüyle çelişmektedir. Bkz. «Development of European Polity», p. 2.

yoksun buldukları söylenmiştir (27). Fakat bu itirazların çoğu pek ağır basmamaktadır. «Eğer» diyor Sir Frederick POLLOCK, «siyasal bilimin varlığını inkâr edenler bununla bir başbakana çoğunluğu nasıl yanılmadan yönetebileceğini öğretecek bir kurallar manzumesinin bulunmadığını kastediyorlarsa, olaylar onları bu bakımdan doğru çıkarabilir, fakat bu da onların bir bilimin ne olduğu hakkında ne derece eksik bir düşünceye sahip bulduklarını ortaya koyar». POLLOCK haklı olarak, «nasıl bir ahlâk bilimi mevcutsa, aynı anlamda bir siyasal bilim de mevcuttur» sonucuna varıyor (28).

Olumlu (müspet) Görüş. — Bizim açımızdan bilim, belirli bir konuya ilişkin sistemli bir gözlem, deney ve incelemeyle elde edilen olguları âhenkleştirmek, sistemleştirmek ve bölümlenmek suretiyle bir araya getirilen, bir bilgi topluluğu olarak tanımlanabilir (29). Bilimsel inceleme yöntemi (method) bir grup olguya ya da

(27) Karşılaştırınız. AMOS, «The Science of Politics», (1883), pp. 2-16. AMOS, pratik devlet adamları «günlük işler içinde boğulmuş ve durmadan ortaya çıkan yeni, âcil ihtiyaçların baskısıyla ezilmiş kimseler olduklarından ayrıntılı (mufassal) bilimsel ilkelerin uygulanmasından pek hoşlanmazlar». AMOS sözlerine devamla «sonuç olarak Siyâset (Politika) halkın zihninde ya hünerli oyunların döndüğü bir alan ya da skolâstik fantezinin gelişmesine yarayan bir çölden ibarettir» diyor. COMTE, «Siyâset» i bir bilim olarak mütalâa eden iddiayı şu sebeplerden dolayı kabule yanaşmamaktadır: (1) Uzmanlar arasında bu bilimin yöntemleri (method), ilkeleri ve sonuçları hakkında oybirliği bulunmamaktadır; (2) Sürekli gelişimden yoksundur; (3) Olayları önceden görmeye yarayacak öğeleri (unsurları) de yoktur. «Positive Philosophy», MARTINEAU'nun İngilizce çevirisinden, (1893), Vol. II, ch. 3.

(28) «History of the Science of Politics», p. 2. Prof. Henry J. FORD (Proc. Amer. Pol. Sci. Assoc., Vol. II, 1905, p. 193) «Devlet siyasetinin bilimsel ilkelere dayanarak tâyin edilmesi fikrinin ameli siyasette yeri bulunmadığını», söylüyor. Bununla beraber yazar sözlerine devamla, «siyasal bilimin öbür bilim dallarının hepsine üstün geldiğini söylemek de aşırı bir ifade sayılmaz; çünkü siyasal bilim onların temelini teşkil eden koşullarla uğraşır, san'at ve bilimin hepsi, devletin sınırları içinde yer almaktadır», diyor.

(29) Century Sözlüğündeki «Bilim» tanımıyla karşılaştırınız. Ayrıca bkz. LIEBER, «Political Ethics», Vol. I, p. 17. PEARSON, «Grammar of Science», p. 6, adlı eserinde, olayların tasnifi ve bu tasnife dayanarak salt (mutlak) yargılara varılması, esas itibarıyla modern bilimin amaç ve yönetimini özetler. Yine yazar, «olayları tasnif, onların ba-

bir grup araştırmacıya özgü (hâs) birşey değildir, bu yöntem sosyal ve fizikî, heriki olaya da uygulanabilir, öyleyse bilimsel aklın sınırlarının yalnız fizikçiye ya da tabiatçıya ait bulunduğu yolundaki iddiayı çekinmeden reddedebiliriz. Gerçekten, siyasal bilimin mekanik, kimya ve fizik anlamında kesin bir bilim olmadığı ve olamayacağı muhakkaktır. Çünkü siyasal bilimin kanunlarını ve sonuçlarını öbürleri gibi kesin terimlerle ifade etmek ve bulmak imkânsızdır. Gerçi meteoroloji gibi kesin olmayan doğal (tabii) bilimler de vardır; bu bilim de tahminde bulunabilecek kadar her zaman tamamen bilinen verilere sahip değildir. Lord BRYCE, Amerikan Siyasal Bilimler Derneğinin Başkanı olarak yaptığı konuşmada siyâsetin biraz meteorolojiye benzeyen bir bilim olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre siyasal bilim şu anlamda bir bilimdir: «İnsan tabiatının eğilimlerinde bir süreklilik ve yeknesaklık mevcuttur, insanların herhangi bir zamandaki hareketlerine, davranışlarına bakarak, bunların nedenlerinin (sebeplerinin) daha önceki nedenlerle aynı olduklarını söyleyebiliriz. Fiil ya da hareketleri genellikle aynı eğilimlerin bir sonucu olmaları itibariyle biraraya getirmek, birleştirmek, düzene koymak ve incelemek mümkündür. «Siyâset-Politika» diyor BRYCE, «tümdengelleme (deductive) bir bilim değildir, deneysel (tecrübi) bir bilimdir. Gerçi, siyasal bilim deneylere girişme de, deneyleri inceleyip sonuçlarını saptar (tesbit eder), aynı zamanda siyasal bilim boyuna gelişen (progressive) bir bilimdir, çünkü her geçen yılın deneyleri yalnız gereçlerimizi (materials) arttırmakla kalmıyor, insan toplumunu yöneten yasaları, kuralları da anlayışımıza sunuyor» (30). Artık otoriteler devlet olgularının de-

ğinti ve görelî (izafî) önemini belirtmek, bilime düşen bir görevdir», diyor. Ayrıca THOMSON'un (Introduction to Science, pp. 79-80) adlı eseriyle karşılaştırınız. THOMSON, «Bilimin görevi olayları araştırmak, kaydetmek ve bölümlenektir. Bilim, yöntemli bir gözlem ve deneyle erişilen, kısa, tutarlı (insicamlı), birbirine bağlı formülleri içine alan, ifadesi ve ispatı mümkün, bilginin tümünü kapsar» diyor.

- (30) «The Relations of Political Science to History and to Practice», Amer. Pol. Sci. Rev., (1909), Vol. III, pp. 1-3. Ayrıca yazarın şu eserine bkz. «Modern Democracies», (1921), Vol. I, ch. 2. Ayrıca (BARNES'in, History and Prospects of the Social Sciences, p. 427) adlı eserinde SHEPARD'la karşılaştırınız. SHEPARD, bilimsel yöntemin (method) üç sürece (process) ayrılarak açıklanabileceğini söyler: Birincisi, olguları toplamak; ikincisi, bu olguların nedensel (illî) bağlantılarını gözönünde tutmak; üçüncüsü, bunlardan genel sonuç-

ğişmez (sabit) kanunlarla kesin bir ilişik ya da bağlantısının bulunduğunu genellikle kabul etmektedirler. Hiç şüphesiz bu kanunlar fizik evrendeki kanunlardan daha az değişmezdir (sâbittir); bu olgular bilimsel araştırma için elverişli konulardır, ama olgulardan çıkarılabilecek kanun ve ilkelerin devletin somut sorunlarını, çözmekte yararlı olacakları şüphelidir (31). Siyasal olguların incelenmesine bilimsel bir kişilik (hüviyet) verilebilmesi için, araştırmanın belirli bir plâna ya da sisteme göre yönetilmesi ve bazı açık, iyi bilinen bilimsel araştırma kurallarına uygun düştükleri oranda (nisbette) sebep ve sonuç ilişkilerinin de gözönünde tutulmaları gerekir (32).

Bilimsel düşünce alanında çoğunluk bu görüşten yanadır. Aristo, «Siyâseti-politikayı» en başta gelen bir bilim (33) olarak tanımlamış ve Yunan Politea'larını incelerken bilimsel yöntemleri uygulamıştır. Daha sonra Bodin, Hobbes, Montesquieu ve günümüzde Cornewall Lewis, Sidgwick, Bryce, Bluntschli, Jellinek ve diğer birçokları da aynı şeyi yapmışlardır. Siyâsete bir bilim kişiliği kazandırmak için Alman bilim adamlarının derin araştırmaları ve ince çözümlene yöntemleriyle başkalarından daha çok emek harcadıkları söylenebilir. HOLTZENDORFF, siyasetin bir bilim olarak mütalâa edilebileceğini savunmuştur. Adı geçen yazar, «aşırı derecede artan bilgi karşısında, artık devletle ilgili deneylerin, olguların ve tüm bilginin siyasal bilim (Staatswissenschaft) gibi ortak bir başlık altında toplanabileceğini inkâr etmek, imkânsızdır (34)» diyor. Von Mohl, Bluntschli, Jellinek, Ratzenhofer, Treitschke, Sir G. C. Lewis, Sidgwick, Lieber, Woolsey, Burgess, Willoughby

lar çıkararak ana ilkeleri ya da kuralları bulmak. Yazar, «şimdiye değin, siyasal bilim ikinci safhadan öteye geçememiştir, ama son kuşaktaki gelişmeler gelecek yarım yüzyıl içinde siyasal bilimin gerçek bir bilim onuruna (şerefine) ulaşacağı yolundaki inancı güçlendirmektedir» diyor.

- (31) Bunu, J. S. MILL'in, «System of Logic», p. 549, adlı eseriyle karşılaştırınız.
- (32) HUXLEY, «Bir siyasal bilimin varlığı, devletin temel örgütlerini (esas teşkilâtını) düzenleyecek, alanını belirleyecek (tâyin), formülleri ve ilişkileri açık, kesin ve sistemli bir bilgi dalına vücûd verecek rasyonel ilkelerin, bulunup bulunamayacağı keyfiyetine bağlıdır», diyor.
- (33) «Ethics», I, ch. II.
- (34) «Principien der Politik», p. 4.

ve devlet üzerinde sistematik olarak durmuş diğer yazarların da görüşleri bu merkezdedir. JANET, «Ilya donc une science de L'état, non pas de tel ou tel état en particulier, mais de L'état en général, considéré dans sa nature, ses lois, et dans ses principales formes (35)» diyor. Öyleyse, biz de, siyasetin gerçek bir bilim düzeyinde (seviye) olduğunu iddia eden yazarların ağır bastıkları sonucuna varmaktayız. Siyasal bilim, sağlam, doğru ilkeler çıkarmak ve düzmece (sâhte) bir siyasal felsefenin öğrettiklerini açığa vurmakla, sağduyuya dayanan siyasal etkinliğe pratik hizmette bulunur. (36) Şüphesiz, siyasal bilim, bir bilim olarak fizikî bilimlerin eriştikleri olgunluğa erişmemiştir; çünkü siyasal bilimin uğraştığı olgular daha karmaşık (complex), toplumsal ve pratik olguları etkileyen nedenler (sebepler) daima değişken olduklarından, bunları kontrol altına almak bir hayli güçtür. (37) Nitekim, siyasal bilime halâ, sosyal bilimlerin en eksikliği ve en az gelişmiş denebilir. (38)

(35) «Historie de la Science Politique», etc., Vol. I, p. LXXV.

(36) Sir Frederick POLLOCK, «Eğer siyasal bilim yalnız saçma siyasal kuram ve tasarımları çürütmeye yarayacaksa, var olmalıdır ve zâten vardır da» diyor. «History of Science of Politics», p. 549.

(38) BUCKLE, 1857 yılında yazdığı, «History of Civilization», adlı eserinde, «Bilginin şimdiki durumuna bakılırsa, siyasetin bir bilim kişiliğinden çok uzak bulunduğu ve bütün san'atların en geri kalmış olduğu görülür» demiştir. (Vol. I, p. 361). Fakat BUCKLE, siyasal bilimin varlığı ihtimalini inkâr etmemiştir, o, daha çok devlet olayının incelenmesi keyfiyetine az özen (ihtimam) gösterilmesinden ve siyaset gibi sistematik bir dalının, henüz bir bilim denemeyecek kadar pek kaba ve gelişmemiş oluşundan yakınmıştır. Aynı düşüncede olan MILL, 1843 yılında şöyle yazmıştı: «Daha düne gelinceye kadar siyasal ya da sosyal bilim fikri ortalıklarda görünmüyordu, ancak şurada burada içine kapanık bir düşünürün tasavvurundan ibaretti, bu da, genellikle anlaşılması güç denecek derecede kötü düzenlenmişti». Bkz. «System of Logic», p. 547. Onsekizinci yüzyılın sonunda siyasal bilim belki de fizikî ve biyolojik bilimlerden daha fazla bir ilerleme göstermiştir. Fakat, ondokuzuncu yüzyılda adı geçen bilimlerin insanı şaşırtacak derecede ilerlemeleri yanında, sosyal bilimler birhayli geri kalmışlardır. FAIRLIE, «Politics and Science», Scientific Monthly, Vol. XVIII, p. 21. SHEPARD'a bkz. (BARNES'in History and Prospects of the Social Sciences, 1925, pp. 425) adlı eserinde, MERRIAM, «The Present State of the Study of Politics», American Political Science Review, Vol. XV, (1921), pp. 173.